

С. Я. Єлецьких,
доктор економічних наук,

К. Г. Петрищева,
Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ

МЕТОДИЧНІ ІМПЕРАТИВИ ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Постановка проблеми. Безпечне функціонування будь-якого суб'єкта господарювання передбачає вчасне виявлення всіх проблем та недоліків його діяльності. У вітчизняній та зарубіжній практиці існує безліч методів оцінки фінансового стану підприємства, виявлення ризику його банкруства, але під час кризи актуальним стає питання щодо аналізу стану підприємства з позиції саме фінансової безпеки.

Аналіз останніх досліджень свідчить про те, що більшість авторів віддають перевагу оцінці фінансової безпеки за допомогою інтегрального показника. Цей метод у своїх дослідженнях використовують: Т.В. Ганущак [1], О.В. Малик [2], Л.А. Могиліна [3], М.Я. Лотоцький [4], В.І. Фучеджи [5], Ю.М. Петренко [6], М.Ю. Погосова [7], О.Е. Пономаренко [8], Ю.Б. Кракос та Р.О. Разгон [9] – оцінюючи фінансову безпеку підприємства, ці автори формують систему індикаторів для визначення інтегрального показника. К.С. Тимошенко [10], Ю.Г. Кім [11], В.М. Вареник та Т.В. Когут [12], Л.М. Петренко [13], О.П. Полтініна [14], О.В. Сусіденко [15], В.В. Храпкіна [16] пропонують визначати рівень фінансової безпеки за допомогою інших груп методів: інтегральної бальної оцінки, кластеризації, методів нечітких множин та ін. Отже, серед вчених відсутня єдність стосовно методичних підходів та груп індикаторів для визначення рівня фінансової безпеки. Унаслідок того, що досі не розроблено єдиного підходу до вирішення завдань кількісного і якісного аналізу фінансової безпеки підприємства й побудови відповідних алгоритмів її оцінювання, сутність і методи вимірювання фінансової безпеки підприємства є відкритими для дискусії.

Метою дослідження є вивчення існуючих підходів щодо оцінювання рівня фінансової безпеки, визначення їх переваг та недоліків, виявлення найбільш прийнятних та адекватних умовам функціонування методу аналізу рівня фінансової безпеки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найбільш розповсюдженою є оцінка фінансової безпеки за допомогою інтегрального показника.

Так, автор Т.В. Ганущак [1] здійснює оцінювання фінансової безпеки за власним методом, використовуючи комплексні показники фінансового стану: комплексний показник рентабельності (збитковості) (S_R); комплексний показник платоспроможності (неплатоспроможності) (S_n); комплексний показник ділової активності (затухання) ($S_{дл}$); ком-

плексний показник фінансової стійкості (нестійкої діяльності) ($S_{фс}$); комплексний показник ефективності (неефективності); майнового стану ($S_{МС}$). На думку автора, вказані індикатори фінансового стану по-різному впливають на фінансову безпеку підприємства, у зв'язку із чим Т.С. Ганущак пропонує ввести коефіцієнт рангової кореляції Кендала, який застосовується для виявлення зв'язку між кількісними та якісними показниками. На нашу думку, основними недоліками вказаного підходу є використання великої кількості показників, відсутність обґрунтованості визначення нормативних значень інтегрального показника.

О.В. Малик [2] здійснює оцінку фінансової безпеки підприємства в декілька етапів. Насамперед здійснюється оцінювання фінансового стану підприємства за допомогою показників ділової активності, рентабельності, фінансової стійкості підприємства, ліквідності та платоспроможності. Наступним етапом є визначення фінансового ризику шляхом застосування розрахунково-аналітичних та економіко-статистичних методів. На завершення здійснюється оцінювання рівня безпеки функціональних складових фінансової безпеки підприємства: бюджетно-податкової, страхової, інвестиційної, фондової, грошової, кредитної; визначаються вагові коефіцієнти індикаторів, розраховується стан складових фінансової безпеки. На нашу думку, врахування рівня фінансового ризику та рівня безпеки функціональних складових є перевагою такого підходу, оскільки дозволяє більш поглиблено вивчити коло факторів, що впливають на фінансову безпеку підприємства. Основним недоліком вказаного методу є значна кількість показників, що розраховуються.

Л.А. Могиліна [3] досліджує управління фінансовою безпекою в умовах економічної нестабільності. Для оцінки рівня фінансової безпеки промислового підприємства автор використовує показники захищеності підприємства (загальний коефіцієнт покриття, коефіцієнт фінансування, коефіцієнт втрати платоспроможності) та показники ефективності діяльності підприємства (коефіцієнт зносу основних засобів, рівень фондівдачі, коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт рентабельності активів). Кількісне значення оцінки фінансової безпеки промислового підприємства Л.А. Могиліна здійснює шляхом добутку значення поправочного коефіцієнта, що відповідає i -му показнику на макси-

мально можливу кількість балів, закріплених за i -м показником.

Л.А. Могиліна пропонує «... авторський науково-методичний підхід, згідно з яким інтегральний показник оцінки рівня економічної нестабільності має розраховуватися як сума добутків оцінок складових економічної нестабільності (що являють собою її основні форми прояву) на певні коефіцієнти, що відображають ступінь впливу конкретної складової на фінансову безпеку підприємств» [3, с. 9]. Серед макроекономічних показників – індикаторів економічної нестабільності автор виділяє: темп приросту фізичного обсягу ВВП України (x_1), темп інфляції (x_2), рівень безробіття (x_3), темп приросту середньорічного офіційного курсу української гривні до долара США (x_4), наступним етапом автор визначає інтегральний показник економічної нестабільності.

Позитивною характеристикою вказаного методу є виділення невеликої кількості показників для оцінки рівня фінансової безпеки, врахування рівня економічної нестабільності, оскільки саме в цей період найбільше виявляється вплив загроз на діяльність підприємств. Також, заслуговує на увагу розробка альтернативних стратегій забезпечення фінансової безпеки підприємства при різних рівнях економічної нестабільності, але вплив негативних явищ відбувається також і в період стабільного розвитку економіки, тому управління фінансовою безпекою має враховувати також можливість виявлення загроз і в періоди економічного зростання економіки.

Автором М.Я. Лотоцьким запропоновано здійснювати оцінювання «... процесів формування та функціонування капіталу в аспекті фінансової безпеки ... на основі застосування концепції економічної доданої вартості... У запропонованій моделі аналізу економічної доданої вартості визначені фактори, які сигналізують про стан фінансової безпеки (коефіцієнт фінансового ризику; середньозважена вартість капіталу; прибутковість активів та обсяг капіталу). Крім того, ці фактори можна розкласти на систему детермінованих взаємопов'язаних елементів, розрахунок яких можливий на основі даних фінансової звітності. Серед множини показників можуть бути виділені особливі елементи (драйвери), на які керівництво підприємства може впливати до поставленої мети, контролю стану фінансової безпеки» [4, с. 14]. Узагальнюючий показник рівня фінансової безпеки підприємства автор пропонує розраховувати за формулою:

$$IFB = MAXb_1 \times Pb_1 + MAXb_2 \times Pb_2 + MAXb_3 \times Pb_3 + MAXb_4 \times Pb_4 + MAXb_5 \times Pb_5, \quad (2)$$

за умови:

$$Pb_1 = \begin{cases} 1, \text{ якщо } b_1 \leq 0,99; \\ 0,5, \text{ якщо } 1 \leq b_1 \leq 0,99; \\ 0, \text{ якщо } 1 \leq b_1 \leq t_1; \end{cases} Pb_2 = \begin{cases} 1, \text{ якщо } b_2 \geq t_2; \\ 0,5, \text{ якщо } b_2 \leq t_2; \\ 0, \text{ якщо } b_2 \leq 0; \end{cases} Pb_3 = \begin{cases} 1, \text{ якщо } b_3 \geq t_3; \\ 0,5, \text{ якщо } b_3 \leq t_3; \\ 0, \text{ якщо } b_3 \leq 0; \end{cases} Pb_4 = \begin{cases} 1, \text{ якщо } b_4 \geq t_4; \\ 0,5, \text{ якщо } b_4 \leq t_4; \end{cases} Pb_5 = \begin{cases} 1, \text{ якщо } b_5 \geq 0,5; \\ 0,5, \text{ якщо } b_5 \leq 0,49; \\ 0, \text{ якщо } b_5 \leq 0,1; \end{cases}$$

де IFB – інтегральне значення рівня ФБП в діапазоні від 0 до 100; MAX_i – максимально можлива кількість балів за i -м коефіцієнтом ($i=1,5$); P_i – поправочний коефіцієнт для i -го коефіцієнта; b_i – фактичне значення i -го коефіцієнта; t_i – середньогалузеве значення i -го коефіцієнта.

Розподіл внеску кожного з п'яти коефіцієнтів здійснено на основі правила Фішберна (оцінка від-

нансової безпеки підприємства автор пропонує розраховувати, виходячи зі значень групових індексів та коефіцієнтів вагомості підсистем. Автор, також доводить, що визначальним фактором впливу на рівень фінансової безпеки підприємства є саме структура капіталу. На нашу думку, даний підхід не враховує такий фактор впливу, яким є грошові кошти, рівень їх достатності для забезпечення діяльності підприємства.

Основою антикризової фінансової стійкості суб'єктів підприємництва є: формування інформаційної бази та системи індикаторів стійкості, проведення моніторингу та аналізу, стрес-тесту визначення стійкості суб'єктів підприємництва до фінансових криз, розробка рекомендацій щодо коригування політики розвитку суб'єктів підприємництва з метою посилення стійкості його функціонування та запобігання фінансовим кризам» [5, с. 10]. Індикатор рівня фінансової безпеки підприємства автор В.І. Фучеджи пропонує визначати наступним чином: 1) вибір показників, що характеризують фінансову безпеку суб'єктів підприємництва за допомогою методу головних компонент: формування матриці X вихідних даних показників, стандартизація показників (формування матриці Z), розрахунок кореляційної матриці R ; 2) приведення показників до одного числового безрозмірного інтегрального показника у діапазоні $[0; 1]$; 3) індикатор оцінки рівня фінансової безпеки (формула 1):

$$Ix = \sqrt[n]{x_1 \cdot x_2 \cdot \dots \cdot x_n}, \quad (1)$$

де Ix – індикатор фінансової безпеки; x_i – значення i -го коефіцієнта, взятого для розрахунку; n – кількість коефіцієнтів, взятих для розрахунку [5, с. 11].

Позитивною стороною вказаної методики є те, що В.І. Фучеджи в управлінні фінансовою безпекою підприємства звертає увагу на запобігання фінансовим кризам у функціонуванні підприємства.

У роботі автора Ю.М. Петренко «... обґрунтовано доцільність діагностування рівня ФБП за допомогою скорингового методу в розрізі підходів фінансового управління, що базується на інтегральній оцінці показника ФБП з використанням наступних складових: коефіцієнта фінансування (b_1); коефіцієнта рентабельності власного капіталу (b_2); коефіцієнта рентабельності операційної діяльності (b_3); індексу внеску працівників (b_4); індексу корпоративного управління (b_5) відповідно до формули 2:

повідляє максимум ентропії наявної невизначеної інформації про об'єкт дослідження). Оскільки всі по-

казники мають рівне значення (немає системи вполювання), то рівень вагомості i -го показника $r_i = 1/N$, де N – загальна кількість показників. Таким чином, інтегральне значення рівня ФБП знаходиться в діапазоні від 0 до 100 балів» [6, с. 14-15].

На нашу думку, основним недоліком вказаної методики є складність запропонованих автором розрахунків. Важливою складовою є виділення Ю.М. Петренко корпоративної соціальної відповідальності.

М.Ю. Погосова досліджуючи діагностування фінансової безпеки промислового підприємства «на основі виявлених особливостей взаємовпливу суб'єктів макро- та мезорівня фінансових відносин та у відповідності до компонентного складу механізму діагностування стану фінансової безпеки підприємства і етапів відповідного комплексного методичного підходу автором розроблено технологію ідентифікації стану, запасу міцності, резерву запасу міцності фінансової безпеки підприємства та її часткових показників за сформованою шкалою якісної оцінки, а також запропоновано методичні засади діагностування ймовірності зміни рівня фінансової безпеки у залежності від сполучень її стану на рівні регіонів та України» [7, с. 10]. Діагностування змін рівня фінансової безпеки підприємства з урахуванням динаміки зовнішнього середовища базується на теорії ланцюгів Маркова [7, с. 11]. Вказана методика дозволяє робити прогноз фінансової безпеки на перспективу, оскільки її рівень у більшому ступені залежить від стану зовнішнього середовища, але загальним недоліком вказаної методики є складність розрахунків.

О.Е. Пономаренко [8] обґрунтовує систему часткових (які поділяються на кількісні та якісні) показників і процедуру формування інтегральних показників оцінювання внутрішньої та зовнішньої складових фінансової безпеки суб'єктів господарювання промисловості. Автор виділяє часткові показники оцінки внутрішньої фінансової безпеки для сфери забезпечення зростання доходності капіталу підприємства, сфери формування фінансових ресурсів, сфери забезпечення фінансової стабільності підприємства та мінімізації ризиків, інвестиційно-інноваційної сфери. У тих же самих сферах автор обґрунтовує якісні та кількісні показники, які відображають вплив факторів, які зумовлюють зовнішню фінансову безпеку. Слід зауважити, що запропоновані автором показники є досить чисельними, всебічно характеризують рівень внутрішньої та зовнішньої складових фінансової безпеки, але серед них слід виділити головні, саме ті, які впливають на діяльність підприємства.

Ю.Б. Кракос та Р.О. Разгон пропонують визначати фінансову складову економічної безпеки інтегральним показником, що складається з комплексного показника ефективності управління (у балах), комплексного показника оцінки платоспроможності та фінансової стійкості (у балах), комплексного показника оцінки ділової активності (у балах), комплексного показника оцінки ринкової стійкості (у балах), комплексного по-

казника оцінки інвестиційної привабливості (у балах). Порівняння інтегрального показника пропонується здійснювати або з еталонним підприємством або середнім значенням показника по галузі [9]. Вказана методика відрізняється великою кількістю показників, що включені автором у кожній групі, для розрахунку інтегрального показника, але вона є досить простою у використанні.

К.С. Тимошенко [10] пропонує формувати паспорт фінансової безпеки шляхом порівняння його позиції з показниками суб'єкт-стандарт та суб'єкт-еталон. На нашу думку, цей метод є досить складним у використанні, вибір характеристик для суб'єкт-стандарт та суб'єкт-еталон є суб'єктивним, але його перевагами можна вважати такі: паспорт фінансової безпеки враховує всі сторони діяльності підприємства, дає уявлення про основні джерела загроз та небезпек.

Автор Ю.Г. Кім визначає рівень фінансової безпеки за допомогою показників: коефіцієнти структури капіталу (коефіцієнт автономії, коефіцієнт заборгованості, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт поточної заборгованості), коефіцієнти, які відображають рівень ділової активності (коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності капіталу, коефіцієнт оборотності оборотних активів), коефіцієнти рентабельності (коефіцієнт рентабельності власного капіталу (ROE), коефіцієнт рентабельності всіх активів (ROI), коефіцієнт чистої рентабельності), коефіцієнти, які показують ефективність використання власних оборотних коштів (коефіцієнт маневреності власного капіталу, коефіцієнт фінансової стійкості), коефіцієнти платоспроможності (ліквідності) (коефіцієнт абсолютної платоспроможності, коефіцієнт поточної платоспроможності, коефіцієнт співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованості). Автор зазначає, що «У практичній діяльності кожна фінансова загроза або втрата може кваліфікуватись як фінансовий ризик» [11, с. 10]. Для нейтралізації фінансових ризиків Ю.Г. Кім пропонує бізнес-план із ризик-менеджменту.

«Розроблена модель передбачає: бюджетування; організацію виконання бюджетів; фінансову й управлінську звітність; фінансовий контролінг; аналіз та оцінку рівня управління фінансовою безпекою; розробку рекомендацій по підвищенню ефективності управління системою фінансової безпеки» [11, с. 11-12]. Але головним недоліком вказаної моделі є те, що оцінка рівня фінансової безпеки підприємства зводиться до оцінки його фінансового стану.

В.М. Вареник та Т.В. Когут вважають за доцільне здійснювати оцінку фінансової безпеки, як інтегральну бальну оцінку фінансової стійкості. «Сутність методики полягає у класифікації підприємств за ступенем ризику виходячи з фактичного рівня показників фінансової стійкості та рейтингу кожного показника, що виражається в балах» [12, с. 226]. Цей метод є схожим з методом оцінки за допомогою ін-

тегрального показника, його основним недоліком є суб'єктивність визначення меж, у яких стан підприємства може вважатися безпечним.

Л.М. Петренко розроблено багатофакторну нечітко-множинну модель аналізу рівня фінансової безпеки підприємства, що дозволяє розрахувати інтегральний показник фінансової безпеки підприємства на основі відповідної системи груп факторів, розподілених за нечіткими рівнями [13, с. 7]. Автор у запропонованій нечіткій моделі використовує нейронні мережі, які дозволяють настроювати функції належності нечітких систем прийняття рішень. Такий метод є досить складним та не дозволить чітко та швидко визначити стан фінансової безпеки підприємства.

О.П. Полтініна також використовує метод нейромережевого моделювання та вважає, що: «Обґрунтування складу загроз, які необхідно діагностувати з використанням монографічного і структурно-логічного аналізу, дозволило сформувати перелік індикаторів рівня ФБСП за групами: 1) структури капіталу (коефіцієнт автономії, коефіцієнт заборгованості, коефіцієнт фінансового леввериджу, коефіцієнт фінансового ризику); 2) ділової активності (коефіцієнт оборотності капіталу, коефіцієнт оборотності активів, оборотність дебіторської заборгованості, оборотність кредиторської заборгованості); 3) платоспроможності та ліквідності (коефіцієнт фінансової стійкості, коефіцієнт поточної платоспроможності, співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості, коефіцієнт абсолютної ліквідності); 4) рентабельності (коефіцієнт рентабельності активів, коефіцієнт рентабельності власного капіталу, коефіцієнт чистої рентабельності); 5) фінансової стійкості (коефіцієнт покриття, коефіцієнт маневреності)» [14, с. 10]. «У дисертації за допомогою методу нейромережного моделювання побудовано модель визначення рівня ФБСП з урахуванням використання тактичного та стратегічного контролінгу для забезпечення ФБСП» [14, с. 13]. Перевагою даного методу є застосування стратегічного і тактичного контролінгу, що дозволяє підвищити якість діагностики фінансової безпеки суб'єктів підприємства.

О.В. Сусіденко вважає, що «застосовуючи ресурсно-функціональний метод оцінки, можна запропонувати проводити оцінку часткових показників, які характеризують окремі елементи у структурі складових фінансової безпеки підприємств, далі, застосовуючи нормативний метод, виявити найбільш «вузькі місця», які варто дослідити більш глибоко, за допомогою факторного аналізу» [15, с. 67]. Далі автор пропонує здійснювати розрахунок частково-інтегральних показників, які потім можна звести у єдиний інтегральний показник. На нашу думку, цей метод є досить складним у використанні та не забезпечить швидкості у прийнятті рішень.

В.В. Храпкіна [16] пропонує найбільш сучасний метод модель кластеризації, але цей метод є більш доцільним у використанні для порівняння характеристик певної групи оцінюваних об'єктів.

Л.С. Мартюшева розглядаючи методологічні основи організації фінансової безпеки підприємств, вважає, що: «До системи індикативних показників, що формуються на рівні суб'єктів господарювання, повинні входити як такі, що документально фіксуються в системі організованого на підприємстві фінансового, управлінського, статистичного та оперативного обліку, так і прогностичні значення часткових та інтегральних показників, які отримуються з використанням економіко-математичного моделювання та прогнозування. При цьому в системі фінансового менеджменту підприємств слід звертати особливу увагу та відстежувати динаміку фінансового стану фінансових інститутів, контрагентів по системі техніко-технологічних зв'язків, посередників тощо» [17]. Але в роботі Л.С. Мартюшевої не зазначено за методологію моніторингу фінансового стану фінансових інститутів, контрагентів.

Доцільним представляється підхід щодо проведення аналогії між оцінюванням рівня фінансової безпеки та загальної фінансової стійкості підприємства. В монографіях [18, 19] доведено, що ретельний та результативний аналіз оцінювання фінансової стійкості підприємства може здійснюватися за допомогою кількісних і якісних методів.

У рамках кількісного оцінювання запропоновано класифікацію коефіцієнтів фінансової стійкості підприємства, методику їх розрахунку й оцінювання, яка являє собою схему, оскільки охоплює не всі класифікаційні ознаки і, відповідно, показники (коефіцієнти), а лише деяку їх сукупність. Виходячи з цілей аналізу, обсягу наданої інформації, бажання аналітика і його професійних здібностей, можна розширити (або скоротити) сукупність аналізованих показників, що характеризують фінансову стійкість підприємства.

У запропонованій методиці 32 показники згруповано у два блоки та шість груп. Перший блок містить коефіцієнти капіталізації, які пропонується розділити на три групи: 1) коефіцієнти фінансової незалежності (автономії); 2) коефіцієнти фінансової залежності; 3) коефіцієнти фінансової стійкості. Використання показників другого блоку (коефіцієнтів покриття) дозволяє оцінити можливості підприємства підтримувати сформовану структуру джерел коштів. У зв'язку з цим коефіцієнти покриття розділено на три групи: 1) коефіцієнти структури джерел фінансування підприємства (довго- і короткострокових); 2) коефіцієнти структури покриття оборотних активів; 3) коефіцієнти структури покриття необоротних активів. Використовуючи показники, об'єднані в четверту групу, можна оцінити можливості підприємства виконати коротко- та довгострокові зобов'язання, а також визначити, за рахунок яких саме джерел власних коштів вони покриваються. У свою чергу, коефіцієнти п'ятої групи характеризують склад і структуру власних коштів (статей пасивів), які направляються на фінансування оборотних активів.

У рамках якісного оцінювання фінансової стійкості підприємства виділено чотири основних під-

ходи: 1) якісні методи, що базуються на модифікації балансової моделі фінансової стійкості; 2) якісні методи, які використовують балансову модель фінансової стійкості для визначення типу фінансової стійкості підприємства; 3) якісні методи, що використовують темпи зростання активів і пасивів, а також їх елементів для діагностування фінансової стійкості підприємства; 4) якісні методи, що базуються на визначенні зон якісного оцінювання типів фінансової стійкості за допомогою створення двовимірної матриці.

Оцінювання фінансової стійкості підприємства за допомогою різних ланцюжків взаємопов'язаних темпових показників дозволило визначити ступінь гнучкості структури фінансових ресурсів підприємства на всіх стадіях кругообігу капіталу. При цьому акцент зроблено на тому, що вищою формою стійкості підприємства є його здатність до розвитку. Оцінювання фінансового стану функціонування підприємства за допомогою цієї методики дозволяє охопити повний цикл кругообігу капіталу на всіх його стадіях. Однак, як свідчить практика фінансового управління, частіше за все необхідно мати однозначну оцінку фінансової стійкості, що полегшує визначення напрямів розвитку підприємства.

Значною мірою запропонований підхід можна взяти за основу щодо оцінювання рівня фінансової безпеки підприємства в умовах кризи.

Підсумовуючи думки різних авторів стосовно методів аналізу рівня фінансової безпеки підприємств, слід відзначити, що всі вони мають свої переваги та недоліки.

Основним недоліком багатьох методик, що наведені у дослідженні, є використання великої кількості показників для визначення стану фінансової безпеки. Так, автором О.В. Малик [2] використано 55 коефіцієнтів, О.Е. Пономаренко [8] – 42; Т.В. Ганущак [1] – 40. Такий підхід ускладнює розрахунки та вимагає більше часу для проведення аналізу.

Більшість авторів для оцінки фінансової безпеки підприємства використовують показники фінансової стійкості, платоспроможності, ліквідності, ризику та рентабельності, ділової активності. Dodatkowo О.В. Малик [2] включає у розрахунки показники: рівень бюджетно-податкової складової фінансової безпеки, рівень безпеки за страховою складовою фінансової безпеки підприємства, рівень інвестиційної складової фінансової безпеки підприємства, рівень фондової складової фінансової безпеки підприємства, рівень безпеки за грошовою складовою фінансової безпеки підприємства, рівень безпеки за кредитною складовою фінансової безпеки підприємства.

Рідко автори вживають показники ефективності (неефективності) майнового стану. О.Е. Пономаренко [8] вважає за доцільне розраховувати рівень фінансової безпеки додатково включаючи такі групи показників: якісні показники оцінки ВФБ (внутрішньої фінансової безпеки) для сфери забезпечення зростання доходності капіталу; часткові

якісні показники ВФБ сфери формування фінансових ресурсів; якісні показники оцінки ВФБ для сфери забезпечення стабільності підприємства; інвестиційно-інноваційної сфери.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На нашу думку, методика оцінки рівня фінансової безпеки підприємства має відповідати наступним критеріям: повинна містити мінімальну кількість показників для аналізу та відображати всі характеристики стосовно фінансової безпеки підприємства. Найбільш прийнятним є метод, інтегральної оцінки діяльності підприємств, оскільки він дозволяє зменшити вплив неоднорідності використовуваних показників. Крім того, до коефіцієнтів, що застосовуються для оцінки рівня фінансової безпеки, слід обов'язково включати показник стану зовнішнього середовища, а саме банківської системи. Відкритим залишається питання виключення суб'єктивності при визначенні вагових коефіцієнтів для розрахунку інтегрального показника.

Література

1. **Ганущак Т.В.** Інтегральний показник фінансової безпеки підприємства. *Наука й економіка. Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету*. 2013. №2(30). С. 29-34.
2. **Малик О.В.** Формування механізму управління фінансовою безпекою підприємства: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Хмельницький, 2015. 263 с.
3. **Могиліна Л.А.** Управління фінансовою безпекою підприємств в умовах економічної нестабільності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Суми, 2015. 21 с.
4. **Лотоцький М.Я.** Капіталізація в системі фінансової безпеки підприємств України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Чернігів, 2016. 20 с.
5. **Фучеджи В.І.** Управління фінансовою безпекою суб'єктів підприємництва України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Одеса, 2014. 22 с.
6. **Петренко Ю.М.** Фінансова безпека підприємств на основі розвитку принципів корпоративного управління: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Суми, 2013. 22 с.
7. **Погосова М.Ю.** Діагностування фінансової безпеки промислового підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Київ, 2010. 19 с.
8. **Пономаренко О.Е.** Формування стратегій фінансової безпеки суб'єктів господарювання промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Харків, 2013. 21 с.
9. **Кракос Ю.Б., Разгон Р.О.** Управління фінансовою безпекою підприємств. *Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі*. 2008. №1. С. 86 – 97. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eupmg_2008_1_10.
10. **Тищенко К.С.** Фінансовий механізм фінансової безпеки суб'єктів підприємництва: дис. ... канд. екон.

наук: 08.00.08. Дніпропетровськ, 2015. 310 с. 11. **Кім Ю.Г.** Управління системою фінансової безпеки підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 21.04.02 «Економічна безпека суб'єктів господарської діяльності». Київ, 2009. 21 с. 12. **Актуальні** проблеми обліково-аналітичного процесу в управлінні підприємницькою діяльністю: Матеріали II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конференції (25 лист. 2014 р.) / Мін-во освіти і науки України, Мукачівський. держ. університет [та ін.]. Мукачево: Мукачівський. держ. Університет, 2014. 354 с. 13. **Петренко Л.М.** Моделювання процесів управління фінансовою безпекою підприємства: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.11 «Математичні методи, моделі та інформаційні технології в економіці». Київ: Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», 2010. 17 с. 14. **Полтніна О.П.** Забезпечення фінансової безпеки суб'єктів підприємництва на засадах контролінгу: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит». Харків, 2013. 21 с. 15. **Сусіденко О.В.** Формування системи забезпечення фінансової безпеки підприємства: дис. ... канд. екон. наук : 08.00.04. Хмельницький, 2015. 220 с. 16. **Храпкіна В.** Ідентифікація ризиків у системі управління фінансовою безпекою підприємства. *Економіка*. 2015. №1(133). С. 42 – 47. 17. **Мартюшева Л.С.** Методологічні основи організації фінансової безпеки підприємства. *Фінансовий простір*. 2011. №1(1). С. 85 – 90. 18. **Єлецьких С.Я.** Управління фінансовою устійністю підприємства: функціонування і розвиток: моногр. Краматорск: ДГМА, 2010. 180 с. 19. **Єлецьких С.Я.** Управління фінансово стійким розвитком підприємства: моногр. Краматорськ: ДГМА, 2012. 480 с.

Єлецьких С. Я., Петрищева К. Г. Методичні імперативи оцінювання фінансової безпеки суб'єктів підприємницької діяльності

У статті розглянуто погляди різних авторів стосовно підходів оцінки рівня фінансової безпеки підприємств. Виявлено, що більшість вчених-економістів оцінюють фінансову безпеку за допомогою інтегрального показника. Цей метод має такі недоліки: характеристика діяльності підприємства в цілому, без урахування окремих сторін його діяльності; використання вагових коефіцієнтів, суб'єктивність та складність їх розрахунку; відсутність єдиного критерію для вибору коефіцієнтів, на основі якого необхідно розрахувати інтегральний показник. Разом з тим, він має переваги: зведення всіх характеристик діяльності підприємства в єдиний показник, гнучкість розрахунків. У статті також проведено критичний аналіз підходів оцінки рівня фінансової безпеки за допомогою інших груп методів: інтегральної бальної оцінки, кластеризації, методів нечітких множин та ін. У статті запропоновано теоретичні рекомендації стосовно покращення визначення рівня фінансової безпеки.

Ключові слова: фінансова безпека, інтегральний показник, методи, вагові коефіцієнти.

Єлецьких С. Я., Петрищева Е. Г. Методические императивы оценивания финансовой безопасности субъектов предпринимательской деятельности

В статье рассмотрены взгляды разных авторов относительно подходов оценки уровня финансовой безопасности предприятий. Установлено, что большинство ученых-экономистов оценивают финансовую безопасность при помощи интегрального показателя. Недостатками этого метода являются: характеристика деятельности предприятия в целом, без учета отдельных сторон его деятельности; использование весовых коэффициентов, субъективность и сложность их расчетов; отсутствие единого критерия для выбора коэффициентов, на основании которого необходимо рассчитывать интегральный показатель. Вместе с тем, метод использования интегрального показателя имеет и преимущества: сведение всех характеристик деятельности предприятия в единый показатель, гибкость расчетов. В статье, также, проведен критический анализ подходов оценки уровня финансовой безопасности при помощи других групп методов: интегральной бальной оценки, кластеризации, методов нечетких множеств и других. В статье предложены теоретические рекомендации по улучшению определения уровня финансовой безопасности.

Ключевые слова: финансовая безопасность, интегральный показатель, методы, весовые коэффициенты.

Yeletskyh Sv., Petrisheva K. Methodical imperatives of assessing the financial security of business entities

The author describes the views of different scientists on the approaches of enterprise financial security level estimation. It is detected that majority of scientist-economists assess financial security with the integral index. Deficiencies of this method are: characteristic of the enterprise activity in a whole without accounting for certain aspects of its activity; use of weighting factors; subjectivity and complexity of their calculations; the absence of a single criterion for choosing the coefficients on the basis of which it is necessary to calculate the integral index. At the same time, the method of using the integral indicator has the following advantages: reduction of all characteristics of the enterprise activity in a single indicator, flexibility of calculations. In the article, also, author makes a critical analysis of the approaches to assessing the level of financial security with the help of the other groups of methods, namely, integral scoring, clustering, fuzzy-set methods, and others. The author suggests theoretical recommendations for the improvement of determining the level of financial security.

Keywords: financial security, integral indicator, methods, weights.

Стаття надійшла до редакції 23.07.2018

Прийнято до друку 11.09.2018